

Краснояров Ф. Ф.,
здобувач

Державного науково-дослідного інституту МВС України

ЩОДО ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМ І МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Анотація. У статті визначається значення термінів «правове забезпечення», «адміністративно-правове забезпечення». Охарактеризовано особливості адміністративно-правового забезпечення форм і методів управління органами внутрішніх справ.

Ключові слова: правове регулювання, адміністративно-правове забезпечення, форми, методи, управління, органи внутрішніх справ.

Постановка проблеми. Якщо звернутися до аналізу поняття «правове забезпечення», потрібно зауважити про ту особливість, що вітчизняна наукова практика, крім відсутності єдиної дефініції такої правової категорії, характеризується різноманітністю підходів до її праворозуміння. Ця обставина спричинена, по-перше, зосередженням уваги теоретиків права й учених-адміністративістів тривалий час на вивченні аспектів правового забезпечення в напрямі прав і свобод людини, що наклало значний відбиток на інститут правового забезпечення загалом та адміністративно-правового забезпечення зокрема. По-друге, більшість сучасних досліджень розкривають поняття адміністративно-правового забезпечення в тій або іншій галузі регулювання дещо завуальовано, здебільшого в контексті категорій «адміністративно-правове регулювання» та «механізм адміністративно-правового регулювання».

Такий підхід, зокрема, можемо зустріти в монографії І.М. Шопіної [1], у дослідженнях В.Ю. Кривенди, який узагальнив особливості форм і методів діяльності міліції громадської безпеки [2], та інших учених. Не применшуючи значимості й фундаментальності названих досліджень, наголосимо, що поза полем наукового пошуку залишилися деякі аспекти, з'ясування яких допомогло би комплексно вирішити питання змісту адміністративно-правового забезпечення в галузі управління органами внутрішніх справ (далі – ОВС).

Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю наукових робіт, присвячених розгляду адміністративно-правового забезпечення форм і методів управління внутрішніх справ, а також відсутністю досліджень про його співвідношення з правовим регулюванням, що поєднується з необхідністю комплексного наукового аналізу цього питання.

Стан дослідження. Проблематика дослідження полягає у відсутності єдиного підходу до поняття «адміністративно-правове забезпечення». Так, різні його аспекти розглядали А.Л. Борко, В.В. Галунько, О.М. Дручек, О.В. Дубенко, В.О. Заросило, Р.В. Ігонін, О.І. Ієрусалімова, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, Я.В. Лазур, С.Ф. Константінов, К.В. Степаненко, Н.С. Ракша. Водночас окремі адміністративно-правові аспекти управління органами внутрішніх справ були предметом дослідження таких вчених, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, І.Л. Бородін, І.П. Голосніченко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, В.Ю. Кривенда, В.М. Плішкін, С.Г. Стеценко, І.М. Шопіна.

Метою статті є визначення поняття адміністративно-правового забезпечення форм і методів управління ОВС. Для

досягнення цієї мети необхідно з'ясувати значення термінів «правове забезпечення», «адміністративно-правове забезпечення» та охарактеризувати особливості категорії «адміністративно-правове забезпечення форм і методів управління ОВС».

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що єдиного розуміння поняття «адміністративно-правове забезпечення форм і методів управління ОВС», його змісту та співвідношення з поняттям «правове регулювання» адміністративно-правовою наукою ще не вироблено.

Тісно пов'язаним із терміном «правове забезпечення» є поняття правового регулювання (від лат. *regulare* – спрямування, впорядкування), яке авторами юридичної енциклопедії за редакцією Ю.С. Шемшученка визначається як один з основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою впорядкування їх в інтересах людини, суспільства й держави [3, с. 40].

На думку О.М. Мельник, правове регулювання – це здійснюваний всією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування, закріплення, охорони та розвитку.

О.Ф. Скакун центральним елементом системи правового регулювання вважає норми права, тобто загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, які встановлюються й охороняються державою [4, с. 209].

Визначаючи специфіку правового регулювання в галузі державного управління, потрібно зазначити також, що в теорії адміністративного права вважається, що саме за допомогою засобів адміністративного права (норми, відносини, законодавство, компетенція суб'єктів) здійснюються зовнішні вираження та юридичне оформлення публічного інтересу в управлінні, де публічний інтерес – це інтерес соціальної спільності, визнаний і задоволений державою. Визначення публічності інтересу здійснюється шляхом його правового (юридичного) забезпечення (фіксації в нормах і встановлення механізму реалізації) [5, с. 350].

В.Ю. Кривенда підкреслює роль саме адміністративно-правового забезпечення управління галуззю внутрішніх справ, адже форми й методи державного управління повинні чітко регламентуватися на законодавчому рівні у відповідних положеннях адміністративно-правових актів [2, с. 144].

Загалом поняття «забезпечення» визначається в такому контексті, як «створити надійні умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось, захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки» [6, с. 281]. Окреслений підхід і став основою більшості юридичних визначень правового забезпечення серед вітчизняної наукової практики.

М.В. Пучкова виділяє такі складові забезпечення: сукупність гарантій реалізації й охорони прав громадян та діяльність органів державної влади зі створення умов, необхідних для реалізації громадянами своїх прав [7, с. 12]. Таким чином, визначення включає в себе статичний аспект (у вигляді регламентації гарантій державою), а також динамічний (у вигляді діяльності органів державної влади).

Іншої позиції дотримуються дослідники, які виокремлюють ще один важливий правовий елемент – «створення певних умов». Зокрема, у цьому аспекті правове забезпечення сприймається вже як здійснюване державою за допомогою правових норм, приписів і сукупності засобів упорядкування суспільних відносин щодо їх юридичного закріплення, реалізації, охорони, захисту й відновлення [8, с. 392].

Як наголошують деякі вчені, категорію «забезпечення» можна розглядати не лише як діяльність державних органів, громадських організацій, посадових осіб і громадян щодо здійснення своїх функцій, компетенцій, обов'язків із метою створення оптимальних умов для суворой, неухильної реалізації правових приписів та правомірного здійснення прав і свобод, а й як підсумок, результат цієї діяльності, що виражається в реалізації правових приписів, прав і свобод громадян [9, с. 60]. Хоча автор розглядає згадану категорію в контексті «реалізації прав і свобод громадян», проте для нашого дослідження таке визначення є корисним з огляду на чітко встановлені критерії її правомозуміння. До них, підсумовуючи окреслений підхід, відносимо діяльність уповноважених органів із метою виконання покладених на них завдань та результат такої діяльності, що проявляється в реалізації покладених завдань [9, с. 60].

У монографії І.М. Шопіної досить детально обгрунтовано й визначено узагальнююче поняття «адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ» як адміністративно-правовий вплив, здійснюваний за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів та інших правових явищ, які в сукупності складають механізм адміністративно-правового регулювання, на цілеспрямовану діяльність із підтримання цілісності системи органів внутрішніх справ, забезпечення її оптимального функціонування й розвитку з метою забезпечення громадського порядку, громадської безпеки, зниження рівня злочинності, високого рівня захищеності прав, свобод та інтересів громадян. Відповідно, серед елементів окресленого механізму автор виділяє органічні складові, до яких відносить адміністративно-правові норми, адміністративно-правові відносини, акти реалізації норм права та функціональні, серед яких принципи діяльності публічної адміністрації, уповноваженої на виконання функцій управління внутрішніми справами держави, юридичні факти, акти тлумачення норм адміністративного права, правова свідомість, правова культура й режим законності [1, с. 113].

Схожим є й підхід В.Ю. Кривенди, який аналізує у своєму дисертаційному дослідженні категорію «правове регулювання міліції громадської безпеки» та, відповідно, дефінює її як сукупність форм і засобів правового впливу на діяльність цієї організації, визначення її статусу, тобто структури, основних функцій, завдань, напрямів, форм і методів діяльності, а також принципів взаємодії з іншими державними органами та громадськими організаціями [2, с. 75].

Висновки. Отже, у галузі досліджень системи управління ОВС превалює позиція щодо сприйняття категорії «адміністративно-правове забезпечення» невід'ємною складовою адміністративно-правового регулювання, що є сукупністю відповідних адміністративно-правових форм, засобів та інших правових явищ. Отже, складовою частиною правового регулювання виступає адміністративно-правове забезпечення форм і методів управління органами внутрішніх справ.

Співвідношення правового регулювання та адміністративно-правового забезпечення форм і методів управління органами внутрішніх справ є таким:

1) адміністративно-правове забезпечення форм і методів управління органами внутрішніх справ є різновидом адміні-

стративно-правового забезпечення, що у свою чергу є складовою адміністративно-правового регулювання. Правове регулювання включає адміністративно-правове регулювання;

2) предмет адміністративно-правового забезпечення форм і методів управління органами внутрішніх справ є вужчим за обсягом, ніж предмет правового регулювання, оскільки його становлять не всі правовідносини, а лише щодо форм і методів управління ОВС;

3) правове регулювання та адміністративно-правове забезпечення форм і методів управління органами внутрішніх справ мають спеціальні механізми, причому механізм правового регулювання втілюється в життя через систему загальних засобів, способів і форм, а механізм адміністративно-правового забезпечення форм і методів управління органами внутрішніх справ здійснюється із застосуванням виключно адміністративних засобів.

Література:

1. Шопіна І.М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України : [монографія] / І.М. Шопіна. – К., 2011. – 426 с.
2. Кривенда В.Ю. Форми і методи діяльності міліції громадської безпеки в сучасних умовах : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В.Ю. Кривенда. – К., 2009. – 308 с.
3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученко. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998– . – Т. 5 : П–С. – 1998. – 742 с.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : [підручник] / О.Ф. Скакун ; пер. з рос. С.О. Бураковського. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
5. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : у 2 т. / редкол. : В.Б. Авер'янов (гол.) та ін. – К. : Юридична думка, 2007. – . – Т. 1 : Загальна частина. – 2007. – 592 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
7. Пучкова М.В. Обеспечение прав граждан органами управления союзной республики / М.В. Пучкова ; под. ред. Б.М. Лазарева. – М. : Наука, 1987. – 140 с.
8. Лазур Я.В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні / Я.В. Лазур // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 392–398. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3_/09ljvudu.pdf.
9. Толкачев К.Б. Органы внутренних дел в механизме обеспечения личных конституционных прав и свобод граждан : [монография] / К.Б. Толкачев, А.Г. Хабибуллин. – Уфа : Уфимская ВШ МВД СССР, 1991. – 168 с.

Красноярков Ф. Ф. Относительно понятия административно-правового обеспечения форм и методов управления органами внутренних дел

Аннотация. В статье определяется значение терминов «правовое обеспечение», «административно-правовое обеспечение». Охарактеризованы особенности административно-правового обеспечения форм и методов управления органами внутренних дел.

Ключевые слова: правовое регулирование, административно-правовое обеспечение, формы, методы, управление, органы внутренних дел.

Krasnoyarov F. On the concept of administrative and legal support forms and methods of management bodies of internal affairs

Summary. In this paper defined the term «legal security», «administrative and legal support». The features of the administrative and legal support forms and methods of management bodies of internal affairs.

Key words: legal regulation, administrative and legal support, forms, methods, management, law enforcement bodies.